

בדרכו אמונה

במשנת מרן רשכבה"ג הדרך אמונה זללה"ה

כבוד התורה – הנהגות והוראות מרביה"ק מרן זצוק"ל בעניני כבוד התורה

ד. הקפיד מאד בכבוד הספרים 4, היה רגיל בדרך הילוכו ליישר את הספרים הן בביתו הן בבית הכנסת, וכדי ראות עיניו 5.

4. רבינו היה משתמש עם כובעו לכסות את הספר בזמן שהוצרך לצאת, ונשאל על כך אם מותר ליתן כובע על ספר, והשיב בדרך צחות ממש"כ בגמ' (סנהדרין מ"ח א') כפה שהוא טמא מדרס ונתנתו לספר טהור. אמנם לא היתה כוונתו להוכיח משם האי דינא, שהרי שם מדובר שהוא מייחדה מעתה לספר ובודאי שזה מותר, שהרי ייעשה לתשמישי הספר.

אלא דפשיטא ליה לרבינו שמותר ליתן הכובע על הספר, כיון שהוא לכבוד הספר לבלתי השאירו מגולה. [עי' בספר נקו"כ בתפילה תשו' קנ"ו].

נשאל רבינו בספרים העומדים במדף, האם מותר ליקח ספר ולדחוק עמו בין הספרים כדי לעשות ריוח ביניהם להכניסו בו, או שמא זה בזיון הספר שמשתמש בו כדי לעשות ריוח. והשיב להתיר והוכיח כן ממשנה (בכורות כ"ד ב') השוחט את הבכור עושה מקום בקופיץ מכאן ומכאן ותולש את השיער, ופרש"י שמפנה את השיער ע"י הקופיץ, [ואף שדחו שם תני לקופיץ ולא עם הקופיץ הוא משום קושיא אחרת], ומוכח שאין זה בכלל איסור עבודה ותשמיש בקופיץ של ההקדש, כיון שזה הכשר לצורך השחיטה, והכא נמי כיון שהשימוש בספר הוא לצורך הספר עצמו, שיהא לו מקום בארון.

וגדולה מזו ראה במשנ"ב (קנ"ד, ל"א) שהתיר להשתמש עם ספר לצורך ספר אחר, כגון להגביה הספר שמשתמש בו, [מיהו בסי' שט"ו סק"ל הביא שנחלקו בזה כשאנו לומד בשניהם. ועי' בט"ז (יו"ד רפ"ב, י"ג) שאסר זאת], וכמו כן התיר בשעת הדחק להגן ע"י ספר א' מן השמש הזורחת על הספר שלומד בו. וכן התיר לתפוס מקום ע"י ספר, אם עתיד ללמוד מן הספר אח"כ.

5. בספר פלא יועץ (ערך ספר) כתב, חייב אדם להנעים ספריו ולנערם מעפרותיהם כפעם בפעם, ולנהוג בהם כבוד גדול לאחזם בדרך כבוד, וליישבם היטב על מקומם, ושלא לנהוג בפניהם מנהג בזיון ח"ו, כי המבזה אותם דבר ה' בזה ח"ו כי הם חשובים בגדי המלך, וכל המכבד את התורה גופו מכובד, והיא הנותנת שיזכה לכתרה של תורה... כללא דמילתא כל המרבה בכבוד הספרים לכבוד שמים, כבודו מתרבה.

ואמר לי בנו הגרא"י שליט"א שהיה רגיל לספר את המובא על הרשב"י שהיה דרכו לכבד הספרים ולנקותם מידי יום במפה של משי, וזכה שספרו לא ייאכל ע"י רימה ומילבין וכיו"ב, והיה רבינו מוציא מהארון ספר תשב"ץ ישן ומראה איך נאכל סביב הגליון, ואל הכתב לא הגיע.

...

ה. הקפיד שלא לישב כשגבו לכיוון הספרים, וכשהיה בבית אחרים והגישו לו כסא לישב כשמאחוריו הספרים, היה מוליך את הכסא לצד השולחן כדי שלא יהא גבו לספרים.

...

ו. אמר לגנוז סימניה של ספר קודש כדין תשמישי קדושה 6. וכן עט המיוחדת לכתובת דברי תורה 7.

6. ולכך אמר רבינו, את הסימניה שלי איני מייחד לספרים, כדי שלא יצטרך גניזה, כי לפעמים בטעות זורקים את זה לאשפה, ולכך עדיף שלא לייחדה מלכתחילה לדברי תורה.

כמבואר בגמ' (ר"ה י"ח ב') שהיו כותבים ע"ג השטרות בשנת כך

כאשר אנו עומדים בימי ספירת העומר שראוי להתחזק בהם ביותר בכבוד התורה, ובפרט אשר בעת האחרונה החמיר מלחמת השטן ושלוחיו בעמלי התורה. ושמענו בזעזוע נורא את הפגיעה החמורה של אותו רשות (השייכת לאחד שכיפה מחוררת מכסה את ראשו הטמא כידוע רבינו היה מדבר רבות בכאב על הצרות הרבים שהביאו כת המזרחי) שממקדת מעשיה בשנה האחרונה בפגיעה בעמלי התורה בעיר התורה ב"ב, ורח"ל הרסה בתי מקדש מעט, ובתחילת השבוע ניסתה לפגוע בכבוד תורתם של גדולי תורה עצומים בעיר התורה ב"ב רח"ל.

וכחובת מחאה נביא דברים מרביה"ק בעניני כבוד התורה. ולימדנו רבינו (כפי דמשמע בספה"ק ארחות יושר פרק הדרת פנים) שכאשר יש רפיון במצווה, זהו העת בו צריך להתחזק בה ביותר ולהוסיף הידור במצוה.

זה המקום להדגיש כי אמנם ב"ה מאידך זוכים אנו לראות מעמדות הוד של כבוד התורה, ועולה על כולנה מעמד נשגב בימי החול המועד פסח, ראשי הישיבות גדולי ההוראה עלו להקבלת פני רועה ישראל רבינו מרן ראש הישיבה הגר"ד לנדו שליט"א, וכשעתיים ישבו ודנו ברתחא דאורייתא בעומקה ובליבונה של סוגיות הש"ס, וכל הש"ס פרושה לפניהם.

ורבבות עמך בית ישראל זוכים ללמוד מושגים בכבוד התורה להבין מעין מה דיה"ר דנוכה בקרוב ליום שכולו טוב, צדיקים יושבים ועטרותיהם בראשיהם ונהנים מזיו השכינה.

...

הנהגות רביה"ק

א. כשהיה עובר הס"ת בבית הכנסת, היה מחבקה בידי ומנשקה בפיו.

1. הערת הגר"י מקלב שליט"א: שמעתי מרבינו שמן הדין אף שאפשר לנשק הס"ת ע"י שמושיט הציצית להס"ת ומנשק מקום מגעו, אפשר שאינו כבוד הס"ת וראוי שינשק בפיו, עכ"ד. ובספר מעשה איש הביא מרשימות הגרש"פ שטיינברג זצ"ל שפעם אירע שאחד התלמידים נישק לס"ת ע"י שנגע עם הטלית בספר, ואמר לו החזו"א תיכף שזה לא כבוד התורה [משום שזה גאוה] עכ"ד.

2. וכן כשהביאו ס"ת לביתו לכתובת אותיות, אם היה הס"ת גמור היה קם מפניה ומנשקה. היינו בכגון שהיו האותיות כבר עשויות, והשאיר הסופר רק ליתן דיו בתוך חלל עובי כתיבת האותיות. ובכה"ג היה עומד ומנשק, לפי שכבר יש עליו שם ספר תורה דהוי ספר תורה כשר, וכלפיו נאמר דין כיבוד ספר תורה.

...

ב. כשנכנס לביהכ"נ ועבר ליד ארון הנביאים, היה מנשק את פרוכת הארון.

3. שהרי ספרי הנביאים הוו כתבי הקודש, והארון הוי תשמישי קדושה. וכמבואר בשו"ע (או"ח קנ"ד, ג') גבי ארגז שנותנין בו ספר תורה דהוי תשמיש קדושה, ובמשנ"ב (שם) כתב שכשנעשה לכבוד הספר הוי תשמישי קדושה. וראה בהליכות והנהגות (י"א, ט') שהביא שאומרים שהחזו"א נסתפק אם צריך לעמוד מפני נביא הכתוב על קלף כהלכתו.

...

ג. הקפיד שתהא מפה מיוחדת על הבימה בשעת הנחת הס"ת. וכן לתהילים שהיו קורין מידי בוקר לפני התפילה היה מפה מיוחדת.

הנחת ספרי אחרונים על ספרי ראשונים

שאלתי לרבינו זצוק"ל אם מותר להניח ספרי אחרונים מעל ספרי ראשונים ואמר לי "כן", ועיי' נמי בספר נקיות וכבוד בתפילה (עמוד קפ"ט) דשאל לרבינו זצוק"ל לענין הנחת ספרים אחד ע"ג השני בתורה שבע"פ והשיבו דמין החזו"א ז"ל אמר שמותר להניח כל תורה שבע"פ אחד ע"ג השני חוץ מע"ג תנ"ך, עיי"ש. ועיי' בספר דולה ומשקה (עמוד של"ה) עיי"ש.

...

כתיבת דברי חול בדף שכתוב עליו חידו"ת

שאלתי לרבינו זצוק"ל בענין דף שכתב על חלקו חידושי תורה אם אפשר לכתוב בחלקו הריק דברי חול, ואמר לי "באותו דף יש מחמירים", ושאלתי למו"ר זצוק"ל היכי הוי דינא באופן שיחתוך את החלק הריק אם יהא מותר לכתוב עליו דברי חול ואמר לי "לכתחילה יחתוך לפני זה".

...

תפיסת מקום על ידי סידור

שאלתי לרבינו זצוק"ל אם מותר לתפוס מקום על ידי פתיחת סידור (והיינו שאין פותחים הסידור עצמו רק הכריכה) ואמר לי "אם אתה רוצה להתפלל בסידור אחר כך מותר, ואם אתה כדאי לשמור אסור". ועיי' בספר נקיות וכבוד בתפילה (עמוד קפ"ט) דשאל לרבינו זצוק"ל גבי פתיחת ספר בכריכתו כדי לתפוס מקום בביהמ"ד והשיבו דאם עתיד ללמוד ממנו י"ל דמותר, עיי"ש.

...

הנחת סידור בלי תהלים על סידור שיש בו תהלים

שאלתי לרבינו זצוק"ל אודות מה דמצוי שישנם סידורים שנדפס בהם גם כן ספר תהלים וישנם סידורים שלא נדפס בהם ספר תהלים, ויל"ע אי שרי להניח סידור בלי תהלים ע"ג סידור שיש בו תהלים וא"ל "כן".

ובפ"א אמר לי מו"ר זצוק"ל על שאילתא דנא "עיקר הספר זה סידור, לא תהלים". ועיי' נמי בגליון אליבא דהלכתא (גליון כ"ד, עמוד י"ג) דהביאו מקונטרס גם אני אודך (ח"ג, ל"ה) דשאל למו"ר זצוק"ל אם מותר להניח סידור רגיל ע"ג סידור שיש בו תהלים דשמא חשיב כמניח סידור ע"ג תהלים שאסור והשיבו "התהלים בטל לגבי הסידור וצ"ע", עיי"ש.

...

להשלים דפים מספר אחר

שאלתי לרבינו אודות ספר קודש קרוע כגון סידור שחסרים בו דפים האם מותר לקחת את הדפים החסרים מסידור אחר שיותר קרוע מהראשון (האם זה בזיון לסידור השני או להיפך שעדיף לפחות לתקן עם זה משהו). והשיב לי: **מסתבר שמותר**.

...

שקיות שכתוב עליהם עוד ישמע

שאלתי לרבינו בדבר שקיות המחולקות בבית הכנסת לאחר שמחה וכתוב עליהם "עוד ישמע בהרי יהודה קול ששון וקול שמחה קול חתן וקול כלה", האם טעונות גניזה אמר לי רבינו "יתכן".

...

קם לפני כמה רבנים שבאו יחדיו אם יש בידו כמה מצוות

שאלתי לרבינו זצוק"ל בהיכא דנכנסים כמה רבנים יחדיו לבית המדרש אם כשקם מקמיהם הו"ל כמצוה אחת ואמר לי דעל כל אחד (מהרבנים) זה מצוה.

...

נסמך על שולחן ורואה אדם גדול המגיע

שאלתי למו"ר זצוק"ל גבי אדם שנשמך על שלחן ורואה אדם גדול שמגיע, אם יש לו לעמוד מסמיכתו ואמר לי רבינו זצוק"ל **שהגר"א אמר שסמיכה אינה עמידה אבל גם אינה ישיבה**. [פתחי חיים]

...

וכך ליוחנן כהן גדול לקל עליון, וכששמעו חכמים בדבר אמרו, למחר זה פורע את חובו ונמצא שטר מוטל באשפה, וביטלו, ואותו היום עשאוהו יום טוב.

וילדיו זוכרים מילדותם שהיה לו איזה דף שהגיע בדואר מביטו"ל, והשתמש בו שנים רבות כסימניה לספר המשנה ברורה עד שהתבלה, ואז הניחו בסוף הספר לגניזה, מאחר שהשתמש בו באופן קבוע. ואח"כ היה נזהר מלהשתמש בדפים המשמשים לסימניה באופן קבוע כנ"ל.

7. לבני בית רבינו לא ידוע שהיה לרבינו עט מיוחד לדברי תורה. וסבר רבינו שאין לחלק מחמת כך שהעט נעשה לשימוש האדם, ולא לשימוש הספר. דהן אמת שאינו לשימוש הספר, מ"מ כיון שהוא משמש לו ללימוד התורה, לכך הוי תשמיש קדושה כדרך שכתבנו לעיל. וכנראה דעתו שגם כשהעט נתרוקן מהדיו שבתוכו, הוי תשמיש קדושה מה ששימש גוף העט לכתובת חידושי תורה.

הוספת הגאון רבי יואל מקלב שליט"א מר"י בימ"ד עליון: שמעתי מרבינו שאביו בעל הקה"י הקפיד שלא להניח עט שיש בו ברזל על גבי הספר, מטעם דכתיב לא תניף עליהם ברזל, ואף שכותבין בו על גליון הספר, עד כמה שאפשר ראוי לזהר. ובערוה"ש (יו"ד רמ"ו, ל"ח) כתב שאין כדאי לכתוב ס"ת בנוצת ברזל, דהתורה מארכת ימים והברזל מקצר, [ראה בספרו של רבינו על מסכת ס"ת (פ"ג דוכסוסטוס ד"ה גלפו) לענין כתיבת ס"ת בקולמוס של ברזל], והוסיף שם דאף בחידושי תורה נכון לבלי לכתוב בקנה ברזל מטעם זה, עכ"ד. [ועיי' בזה בדעת נוטה ציצית הערה 453].

ובספר גנזי הקודש (עמוד רע"א) כתב בשם רבינו לגבי אצבע המשמשת לקריאה בס"ת, שיש להקפיד שתהא מכסף טהור, שאין לו דין ברזל, ומבואר שם שהוא ע"פ קבלה. ועיי' בספר דולה ומשקה (עמוד של"ב).

...

שו"ת עם רביה"ק

הנחת סידור שהשתמש בו ע"ג חומש שלא השתמשו בו

שאלה: כת"ר מרן שליט"א אמר לי פעם בע"פ שספר שעדיין לא השתמשו בו אין לו דיני קדושה כספר רגיל (כמו לענין פירורים, שאם קדח חורים בספר לצורך כריכתו ונפלו פירורים אם עדיין לא השתמשו בספר אין הפירורים טעונים גניזה) האם לפי"ז יהיה מותר להניח סידור או גמרא וכה"ג שהשתמשו בהם מעל גבי חומש שעדיין לא השתמשו בו. תשובה: **ראוי לזהר**.

...

הנחת סידור על ספר פירושים עה"ת

שאלתי לרבינו אודות ספר פירושים על התורה אם מותר להניח עליו סידור, ואמר לי "פירושים מותר" (והנה בד"כ מצוי שבספרי פירושים עה"ת מובאים פסוקים שלמים מן התורה אשר עליהם מוסבים הפירושים, ומ"מ נראה דכל שאינו חומש לית לן בה, דהא מיהא אף בסידורים ישנם פסוקים רבים מן התורה).

...

גניזת שולי דפי הספר בספר עצמו

שאלתי לרבינו זצוק"ל דלפעמים נחתכים שולי דפי הספר, ויל"ע אם מותר לגנוזם בספר עצמו, ואמר לי "בספר עצמו לא כדאי וצריך לגנוז". ושאלתי אם כוונתו דיש לגנוזם בגניזה רגילה והשיבני שכן.

לע"נ הגאון הגדול רבי שמואל ב"ר משה איינשטיין זצוק"ל ר"י פוניבז' לצעירים, נלב"ע כ"ג ניסן תשע"ז

יו"ל ע"י מכון "דרך אמונה" בקול ובכתב - קו דרך אמונה: 0799-211-666 לקבלת הגיליון במייל: a0799211666@gmail.com

הגיליון מובא מידי שבוע במסגרת חוברת אוצר הפרשה, גליונות מרבתינו זצוק"ל ושליו"א ניתן לקבלו במייל - a169258235@gmail.com

נא טלו שותפות בזיכוי הרבים - לתרומות והנצחות לזכות ולע"נ ניתן לפנות למייל אוצר הפרשה, וכן במספר - 055-760-0055